

Ár 2014, föstudaginn 5. desember, er fundur haldinn í úrskurðarnefnd um viðskipti við fjármálafyrirtæki.

Mætt eru: Haukur Guðmundsson, formaður, Geir Arnar Marelsson, Hildigunnur Hafsteinsdóttir, Jóhann Tómas Sigurðsson og Oddur Ólason.

Fyrir er tekið **mál nr. 69/2014**:

M
gegn
F

og kveðinn upp svohljóðandi

ú r s k u r ð u r :

I.

Málsmeðferð.

Málsaðilar eru M, hér eftir nefndur sóknaraðili, annars vegar og F, hér eftir nefndur varnaraðili, hins vegar.

Málið barst úrskurðarnefndinni 27. maí 2014, með kvörtun sóknaraðila, dagsettri 23. maí 2014. Með bréfi nefndarinnar, dagsettu 27. maí 2014, var kvörtunin send varnaraðila og honum gefinn kostur á að tjá sig um hana og skýra sjónarmið sín. Svör varnaraðila bárust með bréfi dagsettu 1. júlí 2014. Var bréfið sent sóknaraðila, með bréfi nefndarinnar, dagsettu 1. júlí 2014, og honum gefinn kostur á að koma á framfæri athugasemdum sínum. Athugasemdir bárust með bréfi, dagsettu 15. ágúst 2014.

Málið var tekið fyrir á fundi nefndarinnar 5. desember 2014.

II.

Málsatvik.

Málsatvik vegna skuldabréfs nr. K

Þann 16. september 1998 óskaði A eftir láni að fjárhæð kr. 570.000 hjá varnaraðila. Sóknaraðili og B voru tilgreindar ábyrgðarmenn lánsins. Óskuðu þær ekki eftir mati á greiðslugetu greiðanda en staðfestu að þær hefðu kynnt sér mat bankans á greiðslugetu greiðanda. Þá staðfestu þær að hafa kynnt sér efni bæklinga um persónuábyrgðir. Tiltekið var á lánsútsókninni að greiða ætti heimild að fullu.

Þann 17. september 1998 var skuldabréf nr. L, að fjárhæð kr. 570.000 gefið út af A til varnaraðila. Sóknaraðili og B tókust á hendur sjálfskuldarábyrgð til tryggingar láninu.

Þann 31. júlí 2001 sótti A um lán að fjárhæð kr. 1.500.000 til greiðslu yfirdráttarheimildar að fjárhæð kr. 552.900, víxils að fjárhæð kr. 400.000, vísa reiknings að fjárhæð kr. 398.621,50 og kröfu Háskólans í Reykjavík að fjárhæð kr. 79.000. Sóknaraðili og B staðfestu að hafa kynnt sér efni bæklinga um persónuábyrgðir. Þá óskuðu þær ekki eftir mati á greiðslugetu greiðanda.

Þann 1. ágúst 2001 var skuldabréf nr. M, að fjárhæð kr. 1.500.000, gefið út af A til varnaraðila. Tókust sóknaraðili og B á hendur sjálfskuldarábyrgð til tryggingar láninu.

Þann 30. janúar 2002 sótti A um lán að fjárhæð kr. 880.000. Sóknaraðili og B voru tilgreindar ábyrgðarmenn á lánsúmsókninni. Staðfestu þær að hafa kynnt sér efni bæklinga um sjálfskuldarábyrgðir og að þær óskuðu ekki eftir mati á greiðslugetu greiðanda. Ráðstafa átti láninu til að greiða Vísa og Inna safn.

Þann 30. janúar 2002 var skuldabréf nr. N, að fjárhæð kr. 880.000, gefið út af A til varnaraðila. Sóknaraðili og B tókust á hendur sjálfskuldarábyrgð til tryggingar láninu.

Þann 15. nóvember 2002 óskaði A eftir láni að fjárhæð kr. 730.000 til að greiða upp vixil nr. O. Sóknaraðili og B voru ábekingar á vixlinum. Sóknaraðili og B voru tilgreindar ábyrgðarmenn á umræddri lánsúmsókn. Sóknaraðili staðfesti að hún hefði kynnt sér bækling um persónuábyrgðir og að hún óskaði ekki eftir mati bankans á greiðslugetu greiðanda. Þá hefur verið krotað í reit með yfirlýsingu um að ábyrgðarmaður hafi kynnt sér mat bankans á greiðslugetu greiðanda.

Þann 15. nóvember 2002 var skuldabréf nr. P, að fjárhæð kr. 730.000, gefið út af A til varnaraðila. Sóknaraðili og B tókust á hendur sjálfskuldarábyrgð til tryggingar lánsins.

Þann 15. nóvember 2002 var skuldabréfum nr. L, M, N skilmálabreytt og skrifaði sóknaraðili m.a. undir skilmálabreytingarnar. Þá undirritaði sóknaraðili eftirfarandi yfirlýsingu: „*Samhliða því að undirritaðar [varnaraðili] og [B] taka á sig skuldir og sjálfskuldarábyrgðir á lánum og skuldbreytingum á eftirtöldum lánum: Skuldabréf [N] [...], [L] [...], [M] [...], Vixill [O] [...], Tékkareikn. [Q] [...] (eru þegar í sjálfskuldarábyrgð á þeim skuldum en [B] bætir við ábyrgð á skuldabréfi að fjárhæð kr. 1.777.000,00) að fjárhæð samtals kr. 5.051.002,00, vegna [A, er því lýst yfir að undirrituðum er kunnugt um fjárhagsstöðu [A] og að þeim er ljóst að miðað við fjárhagsstöðu [A] eins og hún er nú, geti brugðið til beggja átta með efndir á skuldbindingum hennar. Þá er undirrituðum kunnugt um að ekki hefur farið fram nákvæmt mat á greiðslugetu [A] að eigin ósk en ekki samkvæmt kröfu eða að ósk [varnaraðila]. Undirritaðar lýsa því yfir að þær geti ekki borið það fyrir sig gagnvart [varnaraðila] að ekki hafi farið fram nákvæmt mat á greiðslugetu [A], komi til þess að ábyrgðin verði virk og skuldin innheimt hjá undirrituðum.*“

Þann 15. nóvember 2002 óskaði A eftir láni að fjárhæð kr. 1.777.000 til að greiða upp yfirdrátt á reikningi nr. R. Sóknaraðili og B voru tilgreindar ábyrgðarmenn skv. lánsúmsókn. Staðfesti sóknaraðili að hafa kynnt sér efni bæklinga um persónuábyrgðir. Óskaði sóknaraðili ekki eftir mati bankans á greiðslugetu greiðanda.

Þann 24. nóvember 2002 var skuldabréf nr. S, að fjárhæð kr. 1.777.000, gefið út af A til varnaraðila. Sóknaraðili og B tókust á hendur sjálfskuldarábyrgð til tryggingar láninu.

Þann 7. mars 2004 var skuldabréf nr. T, að fjárhæð kr. 1.716.000, gefið út af A til [varnaraðila]. Sóknaraðili og B tókust á hendur sjálfskuldarábyrgð til tryggingar láninu.

Þann 7. mars 2004 undirrituðu sóknaraðili, B og A eftirfarandi yfirlýsingu: „*Samhliða því að undirritaðar [sóknaraðili] og [B] taka á sig sjálfskuldarábyrgð á skuldabréfi að fjárhæð kr. 1.716.000 (greiðir skuldir skv. samkomulagi), vegna [A], lýsa undirritaðar því yfir að þeim er kunnugt um fjárhagsstöðu [A] og að þeim er ljóst að miðað við fjárhagsstöðu [A] eins og hún er nú, geti brugðið til beggja átta með efndir á skuldbindingum hennar. Undirritaðar hafa kynnt sér efni bæklinga um persónuábyrgðir þriðja aðila og samkomulag um sama efni sem fjármálastofnanir eiga aðild að frá júlí 1999 og er kunnugt um að [A] stenst ekki greiðslumat.*

Undirritaðar lýsa því yfir að þær geti ekki borið það fyrir sig gagnvart [varnaraðila] að [A] hafi ekki staðist greiðslumat komi til þess að ábyrgðin verði virk og skuldin innheimt hjá undirrituðum.“

Þann 8. mars 2005 undirritaði m.a. sóknaraðili skilmálabreytingar á skuldabréfum nr. M, N, P, S og T. Einnig rituðu sóknaraðili, B og A eftirfarandi ódagsetta yfirlýsingu: „Samhliða því að undirritaðar [sóknaraðili] og [B] samþykkja og undirrita skuldbreytingar á eftirtöldum lánum: [N] [...], [P] [...], [T] [...], [S] [...], [M] [...], [U] [...], [L] [...], [V] [...], [X] [...] vegna [A], lýsa undirritaðar því yfir að þeim er kunnugt um fjárhagsstöðu [A] og að þeim er ljóst að miðað við fjárhagsstöðu [A] eins og hún er nú, geti brugðið til beggja átta með efndir á skuldbindingum hennar. Undirritaðar hafa kynnt sér efni bæklinga um persónuábyrgðir þriðja aðila og samkomulag um sama efni sem fjármálastofnanir eiga aðild að og þeim er kunnugt um að [A] stenst ekki greiðslumat. Undirritaðar lýsa því yfir að þær geti ekki borið það fyrir sig gagnvart [varnaraðila]. að [A] hafi ekki staðist greiðslumat komi til þess að ábyrgðin verði virk og skuldin innheimt hjá undirrituðum.“

Þann 25. júní 2007 óskaði A eftir láni að fjárhæð kr. 7.500.000 hjá varnaraðila. Sóknaraðili og B voru tilgreindar ábyrgðarmenn. Staðfesti sóknaraðili að hafa kynnt sér bækling um persónuábyrgðir og veðtryggingar þriðja aðila, auk samkomulags um sama efni sem fjármálastofnanir áttu aðild að. Óskaði sóknaraðili eftir undanþágu frá mati á greiðslugetu greiðanda. Samkvæmt lánsútsókninni átti að ráðstafa láninu til uppgreiðslu á öllum lánum sem A væri með. Tiltekið var að öll lánin sem greidd yrðu upp væru með sjálfskuldarábyrgð sömu aðila.

Þann 25. júní 2007 var skuldabréf nr. K, að fjárhæð kr. 7.500.000, gefið út af A til varnaraðila. Sóknaraðili og B tókust á hendur sjálfskuldarábyrgð in solidum á skuldabréfinu. Óskuðu þær eftir undanþágu frá mati á greiðslugetu greiðanda og settu upphafsstafi sína við það val. Tiltekið var að ábyrgðaraðili gæti óskað eftir undanþágu frá mati á greiðslugetu greiðanda enda væri heildarábyrgðarfjárhæð ábyrgðaraðila vegna greiðanda gagnvart varnaraðila lægri en kr. 1.000.000 eða ábyrgðaraðili maki eða í sambúð með greiðanda. Staðfesti sóknaraðili að hafa kynnt sér efni upplýsingabæklinga varnaraðila um persónuábyrgðir og veðtryggingar þriðja aðila, en varnaraðili var aðili að samkomulagi fjármálafyrirtækja, stjórnvalda og Neytendasamtakanna um notkun ábyrgða á skuldum einstaklinga. Á skuldabréfið hefur verið stimplað að hluti lánsins fari til uppgreiðslu skuldabréfa nr. L, N, M, P, S og T.

Málsatvik vegna skuldabréfs nr. Y.

Þann 26. ágúst 1996 óskaði A eftir láni að fjárhæð kr. 845.000. Sóknaraðili og B voru tilgreindar ábyrgðarmenn lánsins. Ráðstafa átti láninu til uppgreiðslu víxils nr. Z og uppgreiðslu skuldabréfs nr. Þ.

Þann 30. ágúst 1996 var skuldabréfs nr. Y, að fjárhæð kr. 845.000, gefið út af A til varnaraðila. Sóknaraðili og B gengust í sjálfskuldarábyrgð til tryggingar lánsins.

Þann 4. nóvember 1997, 24. júlí 1998, 2. febrúar 1999, 16. júlí 1999, 7. mars 2004 og 7. janúar 2007 var skuldabréfinu skilmálabreytt að beiðni skuldara. Skrifaði sóknaraðili m.a. undir skilmálabreytingarnar.

Sóknaraðili, B og A rituðu undir ódagsetta yfirlýsingu við skilmálabreytingar, dags. 8. mars 2005. Efni yfirlýsingarinnar var rakið að framan en skuldabréf nr. Y var nefnt í yfirlýsingunni.

Þann 20. júlí 2012 var frumvarp til samnings um greiðsluaðlögun C (áður A) undirritað. Tiltekið var í samningnum að C hefði gengist í ábyrgð hjá D vegna námslána systra sinna. Framangreind skuldabréf nr. K og Y voru meðal samningskrafna samningsins. Í frumvarpinu kom fram að til þess að markmiðum um að framfærsla skuldara og fjölskyldu hennar yrði tryggð og að raunhæft mætti telja að öðru leyti að hún gæti staðið við skuldbindingar sínar, endurskipulagt fjármál sín og komið á jafnvægi milli skulda og greiðslugetu, þyrfti að koma til algjörar eftirgjafar á samningskröfum við undirritun samningsins.

Þann 27. júlí 2012 var samningur C um greiðsluaðlögun, sbr. 17. gr. laga nr. 101/2010, samþykktur.

Sóknaraðili skaut málinu til nefndarinnar með kvörtun dagsettri 23. maí 2014.

III.

Umkvörtunarefni.

Sóknaraðili krefst þess að sjálfskuldarábyrgðir sóknaraðila vegna skuldabréfa nr. K og V verði ógiltar með vísan til 36. gr. laga nr. 7/1936 um samningsgerð, umboð og ógilda löggæringa.

Vegna láns nr. K telur sóknaraðili að varnaraðili hafi ekki gætt reglna samkomulags um notkun ábyrgða á skuldum einstaklinga frá árinu 2001 við lánveitingu til A, þann 25. júní 2007, þar sem ekki hafi verið framkvæmt greiðslumat á skuldara í samræmi við kröfur 3. gr. samkomulagsins. Þannig hafi jafnframt verið farið á svig við 4. gr. samkomulagsins er varði upplýsingagjöf til ábyrgðarmanna áður en til sjálfskuldarábyrgðar eða veðsetningar hafi verið stofnað.

Vísar sóknaraðili til þess að með undirritun fjármálastofnana á samkomulaginu hafi fjármálafyrirtæki tekist á hendur ákveðnar skyldur í formi reglna sem líta verði til þegar fjármálafyrirtæki krefjast m.a. sjálfskuldarábyrgða einstaklinga. Vísar sóknaraðili til 1. mgr. 3. gr. samkomulagsins, markmiðs 1. gr. þess sem og 3. mgr. 4. gr. samkomulagsins máli sínu til stuðnings.

Sóknaraðili vísar til þess að varnaraðili haldi því fram að sjálfskuldarábyrgð hennar á skuldabréfi nr. K sé gild með vísan til þess að lánsupphæðin hafi verið notuð til uppgreiðslu á skuldbindingum sóknaraðila við útibú varnaraðila, sbr. dóm Hæstaréttar í máli nr. 16/2007. Sóknaraðili hafnar því að dómur þessi geti með nokkru móti verið fordæmisgefandi í máli þessu. Allar forsendur og aðstæður hafi verið aðrar en í máli sóknaraðila. Í því máli liggi fyrir að sjálfskuldarábyrgðaraðili hafi einnig verið víxilskuldari annars láns og hafi dómurinn litið þannig á að form skuldbindingar sjálfskuldarábyrgðaraðilans hafi aðeins breyst þar sem fjármunirnir hafi verið nýttir til þess að greiða upp skuld sjálfskuldarábyrgðaraðilans í formi víxilskuldar. Í máli því sem hér um ræði sé sóknaraðili ekki að neinu leyti skuldari að þeim skuldbindingum sem fyrir liggi í máli þessu. Skuldari sé systir sóknaraðila.

Sóknaraðili bendir á að varnaraðili svari í engu athugasemdum sóknaraðila vegna vísan til dóms Hæstaréttar í máli nr. 16/2007. Tilvísanir varnaraðila til úrskurða nefndarinnar í málum nr. 63/2013 og 44/2014 missi þannig einnig marks.

Sóknaraðili vísar til þess að varnaraðila hafi borið að meta greiðslugetu skuldara skuldabréfs nr. K, enda hafi lánfjárhæðin verið kr. 7.500.000, sbr. 3. gr. samkomulagsins. Þar sem ekki hafi verið framkvæmt greiðslumat á sóknaraðila [svo] liggi ljóst fyrir að varnaraðili hafi farið á svig við 3. mgr. 3. gr. samkomulagsins. Beri varnaraðili því hallann af því að greiðslumat hafi ekki verið framkvæmt.

Sóknaraðili bendir á fyrir liggi að hún hafi ritað upphafsstafi sína á skuldabréfið þar sem fram hafi komið að óskað hafi verið eftir undanþágu frá mati á

greiðslugetu skuldara. Þrátt fyrir það hafi varnaraðila borið að láta framkvæma greiðslumat á skuldara lánsins. Þau fjölskyldutengsl sem um ræði í máli þessu firri fjármálafyrirtæki ekki þeirri ábyrgð að fara eftir umræddu samkomulagi, sbr. 3. mgr. 3. gr. samkomulagsins, sbr. dóm héraðsdóms Reykjavíkur í máli nr. E-4706/2009.

Sóknaraðili byggir á því að úrskurðarnefnd um viðskipti við fjármálafyrirtæki hafi í úrskurðum sínum felld úr gildi ábyrgðarskuldbindingar ábyrgðarmanna þegar fyrir liggi misbrestur vegna framkvæmdar á greiðslumati, sbr. m.a. úrskurði nefndarinnar í málum nr. 1/2008, 1/2005 og 3/2008. Þá liggi einnig fyrir dómur Hæstaréttar í málum nr. 163/2005 og 127/2013 og úrslausir héraðsdóma, sbr. mál við héraðsdóm Reykjavíkur nr. E-4706/2009 og E-11285/2009.

Sóknaraðili telur að varnaraðili hafi farið á svig við 4. gr. samkomulagsins. Ekki hafi verið framkvæmt greiðslumat af hálfu varnaraðila á skuldara lánsins. Því hafi sóknaraðili með engu móti getað kynnt sér niðurstöður greiðslumats líkt og áskilið sé í 3. mgr. 4. gr. samkomulagsins. Vísar sóknaraðili til dóma Hæstaréttar í málum nr. 127/2013 og 169/2012.

Sóknaraðili byggir á því að fyrir liggi að aðstæður skuldara hafi verið og séu mjög erfiðar, bæði fjárhagslega og andlega vegna veikinda skuldara og hafi bankanum borið með vísan til þeirrar staðreyndar að gæta að því að greiðslumat yrði framkvæmt á skuldara og það kynnt sóknaraðila með rækilegum hætti. Skuldari hafi á árinu 1992 lent í bílslysi og orðið í kjölfar þess mikill sjúklingur og hafi verið metin með 20% varanlega örorku. Skuldari hafi misst vinnuna í lok árs 1999 og hafi verið atvinnulaus til ársins 2003. Á því ári hafi skuldari verið metin 75% öryrki vegna stoðkerfissjúkdóms sem skuldari sé haldin, en sá sjúkdómur sé talinn vera afleiðing bílslyssins. Á sama tíma hafi skuldari greinst með lífshættulegan en meðhöndlunlegan blóðsjúkdóm sem hún sé enn haldin. Skuldari sé í dag óvinnufær vegna örorku.

Sóknaraðili bendir á að skuldari hafi fengið samþykktan samning um greiðsluaðlögun þann 20. júlí 2012. Bendir sóknaraðili á að í lið 6.4 samningsins sem beri heitið „Eftirgjöf krafna“ komi fram að til þess að markmiðum væri náð í máli skuldara telji umsjónarmaður að koma þyrfti til algjörar eftirgjafar á samningskröfum við undirritun samnings um greiðsluaðlögun. Engar athugasemdir hafi verið gerðar af hálfu varnaraðila við samninginn. E hafi litið svo á að með „algjörri eftirgjöf“ væri einnig um að ræða eftirgjöf gagnvart sóknaraðila og systur hennar. Engar aðgerðir hafi átt sér stað af hálfu varnaraðila vegna þeirra krafna sem tryggðar hafi verið með sjálfskuldarábyrgð, enda litið svo á að krafan væri alfarið fallin niður. Þar sem fyrir liggi að engar athugasemdir hafi verið settar inn í frumvarp um greiðsluaðlögun af neinum kröfuhafa þess efnis að hægt væri að halda kröfunum lifandi gagnvart ábyrgðarmönnum, verði að telja að varnaraðila sé ekki stætt á að halda uppi kröfu gagnvart sóknaraðila og systur hennar vegna sjálfskuldarábyrgða þeirra rúnum tveimur árum síðar. Skýrt ákvæði hefði þurft um slíkt í greiðsluaðlögunarsamningnum. Varnaraðila sé ekki með nokkru móti stætt á því að krefja sjálfskuldarábyrgðaraðila um greiðslu þeirra krafna sem um ræði, enda virðist sem varnaraðili hafi aldrei litið svo á í bókum sínum eftir 20. júlí 2012 að sóknaraðili og systir hennar væru skuldarar þeirra krafna sem um ræði. Sönnunarbyrði um annað hvíli alfarið á varnaraðila.

Sóknaraðili telur að líta beri til þess að varnaraðili sé stórt og öflugt fjármálafyrirtæki sem starfi á grundvelli opinbers leyfis. Gera verði ríkar kröfur til hans um sérfræðipækkingu sem og að varnaraðili vandi vinnubrögð sín. Þessar kröfur leiði bæði af óskráðum reglum og 1. mgr. 8. gr. laga nr. 87/1998 um opinbert eftirlit með fjármálastarfsemi, sbr. nú meginregluna í 1. mgr. 19. gr. laga nr. 161/2002 um

fjármálafyrirtæki. Óumdeilt sé að sóknaraðili hafi ekki búið yfir menntun og þekkingu á því sviði sem hér skipti máli, sbr. dóm Hæstaréttar í máli nr. 169/2012.

Sóknaraðili vísar til frekari stuðnings til úrskurða úrskurðarnefndar um viðskipti við fjármálafyrirtæki nr. 95/2012, 38/2013 og 4/2014.

Sóknaraðili bendir á að varnaraðila sé tíðrætt um yfirlýsingar sem sóknaraðili og systir hennar hafi gefið varnaraðila. Svo virðist hins vegar sem þær yfirlýsingar sem varnaraðili vitni í hafi verið gefnar áður en skuldabréf nr. K hafi verið gefið út til varnaraðila. Engin yfirlýsing virðist hafa verið gefin út af hálfu sóknaraðila og systur hennar þegar lán nr. K hafi verið gefið út. Ótækt sé fyrir varnaraðila að byggja á áður gefnum yfirlýsingum í málinu og yfirlýsingu sem gefin hafi verið út á árinu 2002, enda liggi fyrir að fjárhagsstaða skuldara hafi versnað til muna síðustu árin áður en hún hafi þurft að leita til umboðsmanns skuldara.

Sóknaraðili telur að þrátt fyrir að slík yfirlýsing hefði verið gefin út þegar skuldabréf nr. K hafi verið gefið út haggi það ekki þeirri ótvíræðu skyldu varnaraðila að greiðslumeta skuldara og kynna sóknaraðila og systur hennar það greiðslumat, sbr. 3 og 4. gr. samkomulagsins frá 2001. Engu skipti í því máli hvort sóknaraðili og systir hennar hafi óskað eftir undanþágu frá greiðslugetu skuldara með upphafsstöfum sínum, enda liggi fyrir að um sé að ræða fortakslausa skyldu lánastofnana í þeim efnum, sbr. dóm Hæstaréttar í máli nr. 127/2013.

Sóknaraðili vísar til þess hvað varði tilvitnun varnaraðila til dóms Hæstaréttar í máli nr. 116/2010 að í því máli hafi legið fyrir yfirlýsing ábyrgðaraðila vegna ákveðins láns sem um hafi verið að ræða. Í máli þessu liggi hins vegar fyrir að engin yfirlýsing hafi verið gefin út þann 25. júní 2007 þegar lán að fjárhæð kr. 7.500.000 hafi verið gefið út. Einnig hafi staðan í því máli verið sú að í yfirlýsingunni hafi komið fram að greiðslumat hefði verið framkvæmt sem hafi verið neikvætt. Ábyrgðarmenn hafi lýst því yfir að þeir hefðu kynnt sér niðurstöður þess og að þeir myndu engu að síður gangast í ábyrgð á skuldabréfinu. Í þeirri yfirlýsingu sem varnaraðili vilji byggja á í þessu máli liggi hins vegar fyrir að ekkert hafi komið fram um að greiðslumat hafi verið framkvæmt á skuldara, en aðeins að skuldari stæðist ekki greiðslumat. Það liggi því fyrir að dómur þessi eigi ekki við í málinu. Með sömu röksemdum virðist sem þeir úrskurðir sem varnaraðili vísi til eigi ekki við í máli þessu.

Vegna láns nr. V telur sóknaraðili að varnaraðila hafi borið að láta fara fram greiðslumat við lánveitingu til A þann 30. ágúst 1996. Þær kröfur leiði af óskráðum reglum og heilbrigðum og eðlilegum viðskiptaháttum sem og þeim kröfum sem sóknaraðilar hafi mátt gera til varnaraðila á þeim tíma með vísan til sérfræðipekkingar hans sem og ríkra krafna um vönduð vinnubrögð.

Sóknaraðili bendir á að varnaraðili sé stórt og öflugt fjármálafyrirtæki sem starfi á grundvelli opinbers leyfis. Gera verði ríkar kröfur til varnaraðila um vönduð vinnubrögð og sérfræðipekkingu. Að mati sóknaraðila hafi þannig ávallt hvílt sú siðferðislega skylda á fjármálafyrirtækjum, sem stundi útlánastarfsemi, að kanna greiðslugetu lántakanda og endurgreiðslumöguleika hans áður en ákvörðun sé tekin um lánveitingu.

Sóknaraðili telur eins og atvikum sé háttað að þrátt fyrir að samkomulag um notkun ábyrgða á skuldum einstaklinga hafi ekki tekið gildi er lán nr. V hafi verið veitt hafi varnaraðila engu að síður borið að kanna sjálfstætt aðstæður skuldara. Þær kröfur leiði af óskráðum reglum, heilbrigðum og eðlilegum viðskiptaháttum sem og þeim kröfum sem sóknaraðili hafi mátt gera til varnaraðila með vísan til sérfræðipekkingar hans og ríkra krafna um vönduð vinnubrögð. Þegar litið sé með

heildstæðum hætti á aðstæður skuldara í máli þessu og þeirrar staðreyndar að varnaraðili hafi verið eitt stærsta og öflugasta fjármálafyrirtæki landsins, liggi fyrir að varnaraðila hafi borið að framkvæma mat á greiðslugetu skuldara þegar lán nr. V hafi verið veitt. Að öðru leyti vísar sóknaraðili til fyrri umfjöllunar og röksemda varðandi lán nr. K eins og við á.

Sóknaraðili hafnar því alfarið að hún hafi sýnt af sér tómlæti. Fyrir liggi að skuldari hafi sótt um greiðsluáðlögun hjá umboðsmanni skuldara og hafi umsókn hennar verið samþykkt þann 13. desember 2011. Skuldara hafi því verið óheimilt að greiða af umræddum skuldbindingum í samræmi við lög nr. 101/2010 um greiðsluáðlögun einstaklinga, sbr. 11. gr. laganna. Innheimtubréf hafi fyrst verið sent út í mars 2014 til sóknaraðila og systur hennar. Það liggi því fyrir að fyrst þá hafi varnaraðili haldið uppi kröfu gegn sóknaraðila og systur hennar. Sé því með engu móti hægt að halda því fram að um tómlæti hafi verið að ræða af hálfu sóknaraðila og systur hennar. Hvað við komi tilvísun varnaraðila til dóms Hæstaréttar í máli nr. 575/2012 liggi fyrir að Hæstiréttur hafi ekki byggt á tómlæti í forsendum sínum heldur því að áfrýjanda hefði átt að vera kunnugt um að greiðslumat hefði verið framkvæmt, andstætt því sem raunin hafi verið í því máli sem hér um ræði. Í þessu sambandi sé jafnframt vísað til dóms Hæstaréttar í máli nr. 127/2013.

IV.

Athugasemdir varnaraðila.

Varnaraðili krefst þess að kröfum sóknaraðila verði hafnað.

Varðandi skuldabréf nr. K kveðst varnaraðili telja umrædda sjálfskuldarábyrgð gilda enda hafi andvirði lánsins verið notað til að greiða upp allar skuldbindingar A við útibú bankans í F sem sóknaraðili og B hafi verið í ábyrgð fyrir. Sú niðurstaða sé í samræmi við dóm Hæstaréttar í máli nr. 16/2007. Þá vísar varnaraðili til yfirlýsingar þar sem fram komi að ábyrgðarmenn muni ekki bera fyrir sig gagnvart varnaraðila að A hafi ekki staðist greiðslumat komi til þess að ábyrgðin verði innheimt hjá þeim. Í þeirri yfirlýsingu séu tilgreind þau lán sem sóknaraðili og systir hennar hafi verið í ábyrgð fyrir.

Varnaraðili telur rétt að taka fram að samkomulag um notkun ábyrgða á skuldum einstaklinga hafi hvorki lagagildi né feli í sér ófrávíkjanlegar formreglur sem sjálfkrafa hafi þær afleiðingar að ógilda beri ábyrgðaryfirlýsingu hafi samkomulaginu ekki verið fylgt til hlítar. Það sé afstaða varnaraðila að meta þurfi allar aðstæður við lánveitingu, samning aðila og önnur atriði sem varpað geti ljósi á hvort ógilda beri ábyrgðaryfirlýsingu og þá í samræmi við 36. gr. laga nr. 7/1936 um samningsgerð, umboð og ógilda löggerninga. Vísað sé til úrskurðar úrskurðarnefndar um viðskipti við fjármálafyrirtæki nr. 57/2013. Þá vísar varnaraðili til dóms Hæstaréttar í máli nr. 116/2010. Niðurstaða dómsins styrki afstöðu varnaraðila um að skoða þurfi atvik máls og aðstöðu málsaðila í hverju máli fyrir sig sérstaklega í ljósi áðurnefndrar 36. gr. laga nr. 7/1936.

Varnaraðili vísar til þess að við mat á því hvort víkja eigi ábyrgð til hliðar með vísan til 36. gr. laga nr. 7/1936 verði að líta til þess hvernig umræddu láni sem ábyrgðin tryggir hafi verið ráðstafað, sbr. úrskurði úrskurðarnefndar um viðskipti við fjármálafyrirtæki nr. 63/2013 og 44/2014. Líkt og áritun á skuldabréfið sjálft beri með sér hafi andvirði þess láns verið ráðstafað til greiðslu eldri lána samkvæmt skuldabréfum nr. L, M, N, P, S og T, sem sóknaraðili og B hafi verið í ábyrgð fyrir. Varnaraðili telur að framangreindar ábyrgðir sóknaraðila hafi verið gildar enda hafi

bankinn fylgt í öllum meginatriðum reglum samkomulags um notkun sjálfskuldarábyrgða, dags. 27. janúar 1998 og samkomulags um notkun ábyrgða á skuldum einstaklinga, dags. 1. nóvember 2001, við útgáfu þeirra.

Varnaraðili bendir á að þegar sóknaraðili hafi gengist í sjálfskuldarábyrgð á skuldabréfi nr. L hafi hún staðfest með undirritun sinni á skjal merkt: „Lánsúmsókn einstaklings“ að hún óskaði ekki eftir mati bankans á greiðslugetu greiðanda og að hún hefði kynnt sér efni bæklinga um persónuábyrgðir. Samkvæmt 3. gr. samkomulags um notkun sjálfskuldarábyrgða hafi varnaraðila því ekki verið skylt að meta greiðslugetu greiðanda þegar sóknaraðili hafi gengist í umrædda ábyrgð, enda hafi ábyrgð sóknaraðila takmarkast við kr. 570.000. Varnaraðili bendir jafnframt á að fyrir liggi undirritun sóknaraðila á skjal merkt: „Yfirlýsing“, dags. 8. mars 2005, þar sem m.a. sjálfskuldarábyrgð sóknaraðila á skuldabréfi nr. L, sé tilgreind. Í yfirlýsingunni komi fram að sóknaraðila væri kunnugt um tvísýna fjárhagsstöðu skuldara og að hún hefði ekki staðist greiðslumat. Jafnframt hafi komið fram að hún hefði kynnt sér efni bæklinga um persónuábyrgðir þriðja aðila. Þá hafi hún lýst því yfir að hún gæti ekki borið það fyrir sig gagnvart bankanum að skuldari hefði ekki staðist greiðslumat kæmi til þess að ábyrgðin yrði virk og skuldin innheimt hjá henni. Varnaraðili telur því einsýnt að ábyrgð sóknaraðila á skuldabréfi nr. L hafi verið gild.

Hvað varði sjálfskuldarábyrgðir sóknaraðila á skuldabréfum nr. M og N vísar varnaraðili til þess að í málinu liggi fyrir að sóknaraðili hafi staðfest með undirritun sinni á skjöl merkt „Lánsúmsókn einstaklings“ að hún óskaði ekki eftir mati bankans á greiðslugetu greiðanda og að hún hefði kynnt sér efni bæklinga um persónuábyrgðir. Þá liggi fyrir undirritun sóknaraðila á skjal merkt „Yfirlýsing“, dags. 15. nóvember 2002, samhliða undirritun skilmálabreytinga á umræddum skuldabréfum, þar sem fram hafi komið að sóknaraðila væri kunnugt um tvísýna fjárhagsstöðu skuldara og að ekki hefði farið fram nákvæmt mat á greiðslugetu skuldara að eigin ósk en ekki samkvæmt kröfu eða ósk varnaraðila. Sóknaraðili hafi samt sem áður lýst yfir vilja sínum til að vera í ábyrgðunum og hafi afsalað sér öllum rétti til að byggja rétt á því að greiðslumat hefði ekki farið fram. Á sama tímapunkti hafi sóknaraðili gengist í frekari ábyrgðir, þ.e. á skuldabréfum nr. P og S. Þá bendir varnaraðili á að samhliða skilmálabreytingunum á m.a. umræddum skuldabréfum hafi sóknaraðili ritað undir annað skjal merkt „Yfirlýsing“, dags. 8. mars 2005, þar sem sóknaraðili hafi lýst enn á ný yfir vilja sínum til að vera í ábyrgðunum og hafi afsalað sér öllum rétti til að byggja rétt á því að greiðslumat hefði ekki farið fram. Varnaraðili telur einsýnt af orðalagi yfirlýsinganna og þeirri staðreynd að sóknaraðili hafi gengist í tvær ábyrgðir til viðbótar við undirritun fyrri yfirlýsingarinnar, dags. 15. nóvember 2002, að þótt greiðslugeta greiðanda hefði ekki verið metin við útgáfu skuldabréfa nr. M og N, og niðurstaðan orðið neikvæð, hefði sóknaraðili ekki fallið frá þeirri ákvörðun sinni að gangast í ábyrgðirnar. Framangreindu til stuðnings vísar varnaraðili til fyrrgreinds dóms Hæstaréttar í máli nr. 116/2010. Hefðu ábyrgðir sóknaraðila á skuldabréfum nr. M og N ekki fallið niður við útgáfu skuldabréfs nr. K hefðu samkvæmt framangreindu ekki verið fyrir hendi forsendur til að víkja þeim til hliðar á grundvelli 36. gr. laga nr. 7/1936. Að mati varnaraðila hafi ábyrgðir sóknaraðila á skuldabréfunum verið gildar.

Hvað varðar ábyrgðir sóknaraðila á skuldabréfum nr. P og S vísar varnaraðili til þess að í málinu liggi fyrir að sóknaraðili hafi staðfest með undirritun sinni á skjöl merkt „Lánsúmsókn einstaklings“ að hún óskaði ekki eftir mati bankans á greiðslugetu greiðanda og að hún hefði kynnt sér efni bæklinga um persónuábyrgðir. Þá liggi fyrir að samhliða útgáfu skuldabréfanna hafi sóknaraðili ritað undir skjal merkt „Yfirlýsing“, dags. 15. nóvember 2002, þar sem fram komi að sóknaraðila væri

kunnugt um tvísýna fjárhagsstöðu skuldara og að ekki hefði farið fram nákvæmt mat á greiðslugetu skuldara að eigin ósk en ekki samkvæmt kröfu eða ósk varnaraðila. Sóknaraðili hafi samt sem áður lýst yfir vilja sínum til að gangast í ábyrgðirnar og hafi afsalað sér öllum rétti til að byggja rétt á því að greiðslumat hefði ekki farið fram. Hefði greiðslumat verið framkvæmt og niðurstaða þess orðið neikvæð sé ljóst að sóknaraðili hefði ekki fallið frá þeirri ákvörðun sinni að gangast í ábyrgðina enda hefði niðurstaðan orðið í samræmi við þær upplýsingar sem hún hafi þá þegar haft undir höndum. Þá bendir varnaraðili á að sóknaraðili hafi ritað undir annað skjal merkt „Yfirlýsing“, dags. 8. mars 2005, samhliða skilmálabreytingum á m.a. umræddum skuldabréfum, þar sem sóknaraðili hafi staðfest vilja sinn til að vera í ábyrgðunum og hafi afsalað sér öllum rétti til að byggja rétt á því að greiðslumat hefði ekki farið fram. Framangreindu til stuðnings vísar varnaraðili til framangreinds dóms Hæstaréttar í máli nr. 116/2010 og úrskurða úrskurðarnefndar í málum nr. 115/2011 og 132/2012. Varnaraðili telur auk framangreinds rétt að minna á að skuldabréf nr. P hafi farið til uppgreiðslu á víxli sem sóknaraðili hafi verið ábekingur á, sbr. orðalag áðurnefndrar yfirlýsingar, dags. 15. nóvember 2002. Þá hafi skuldabréf nr. S farið til uppgreiðslu á yfirdrætti á tékkareikningi nr. Q, en samkvæmt orðalagi áðurnefndrar yfirlýsingar hafi sóknaraðili jafnframt verið í sjálfskuldarábyrgð á honum. Hefðu ábyrgðir sóknaraðila á skuldabréfum nr. P og S ekki fallið niður við útgáfu skuldabréfs nr. K hefðu samkvæmt framangreindu ekki verið fyrir hendi forsendur til að víkja þeim til hliðar á grundvelli 36. gr. laga nr. 7/1936. Að mati varnaraðila hafi ábyrgðir sóknaraðila á umræddum skuldabréfum því verið gildar.

Hvað varði ábyrgð sóknaraðila á skuldabréfi nr. T vísar varnaraðili til þess að í málinu liggi fyrir að samhliða útgáfu skuldabréfsins hafi sóknaraðili ritað undir skjal merkt „Yfirlýsing“, dags. 7. mars 2004, þar sem fram hafi komið að sóknaraðila væri kunnugt um tvísýna fjárhagsstöðu skuldara, hún hefði kynnt sér efni bæklinga um persónuábyrgðir þriðja aðila og samkomulag fjármálastofnana um sama efni og að henni væri kunnugt um að skuldari stæðist ekki greiðslumat. Sóknaraðili hafi samt sem áður lýst yfir vilja sínum til að gangast í ábyrgðina og afsalað sér öllum rétti til að byggja rétt á því að greiðslumat hefði ekki farið fram. Hefði greiðslumat verið framkvæmt og niðurstaða þess orðið neikvæð sé ljóst að sóknaraðili hefði ekki fallið frá þeirri ákvörðun sinni að gangast í ábyrgðina enda hefði niðurstaðan orðið í samræmi við þær upplýsingar sem hún hafi þá þegar haft undir höndum. Þá bendir varnaraðili á að sóknaraðili hafi ritað undir annað skjal merkt „Yfirlýsing“, dags. 8. mars 2005, samhliða skilmálabreytingunum á m.a. umræddu skuldabréfi, þar sem sóknaraðili hafi lýst yfir vilja sínum til að vera í ábyrgðinni og hafi afsalað sér öllum rétti til að byggja rétt á því að greiðslumat hefði ekki farið fram. Framangreindu til stuðnings vísar varnaraðili til dóms Hæstaréttar í máli nr. 116/2010 og úrskurða úrskurðarnefndar í málum nr. 115/2011 og 132/2012. Hefði ábyrgð sóknaraðila á skuldabréfi nr. T ekki fallið niður við útgáfu skuldabréfs nr. K hefðu samkvæmt framangreindu ekki verið fyrir hendi forsendur til að víkja henni til hliðar á grundvelli 36. gr. laga nr. 7/1936. Að mati varnaraðila hafi ábyrgð sóknaraðila á umræddu skuldabréfi því verið gild.

Með vísan til alls framangreinds telur varnaraðili ekki ósanngjarnt að bera fyrir sig sjálfskuldarábyrgð sóknaraðila samkvæmt skuldabréfi nr. K, sbr. 36. gr. laga nr. 7/1936. Varnaraðili vísar framangreindu til stuðnings til dóms Hæstaréttar í máli nr. 169/2012. Bankinn vísar jafnframt til dóms Hæstaréttar í máli nr. 376/2013 um sanngirnismat á grundvelli 36. gr. laga nr. 7/1936.

Framangreindu til viðbótar bendir varnaraðili á að tilgangur greiðslumats á skuldara sé að ábyrgðarmaður geti tekið upplýsta ákvörðun um greiðslugetu skuldara áður en hann gengst í ábyrgð. Í máli því sem hér sé til umfjöllunar liggja fyrir að við útgáfu skuldabréfs nr. K hafi sóknaraðili hlotið að vita að A myndi ekki standast greiðslumat, sbr. m.a. fyrrgreindar yfirlýsingar sóknaraðila, dags. 15. nóvember 2002 og 8. mars 2005. Þar komi m.a. fram að sóknaraðili geri sér grein fyrir því að brugðið geti til beggja átta með efndir á skuldbindingum A og að henni sé kunnugt um að hún standist ekki greiðslumat. Sóknaraðili hafi hvorki haldið því fram að staða Ahafi batnað frá 8. mars 2005 til 25. júní 2007 svo hún hefði staðist greiðslumat, né að hún hafi staðið í þeirri trú. Jafnframt bendir varnaraðili á að ólíklegt sé að sóknaraðili hefði fallið frá þeirri ákvörðun sinni að gangast í umrædda ábyrgð hefði greiðslumat verið framkvæmt og niðurstaða þess orðið neikvæð, enda hefði bankinn þá gengið að sóknaraðila á grundvelli ábyrgðaryfirlýsinga hennar. Með hliðsjón af framangreindu megi ganga út frá því sem vísu að sóknaraðili hafi haft upplýsingar um fjárhagsstöðu A við umrædda lántöku. Verði því ekki séð að ósanngjarnt geti talist í skilningi 36. gr. laga nr. 7/1936 að halda ábyrgð samkvæmt skuldabréfinu upp á sóknaraðila, þrátt fyrir að ekki hafi farið fram mat á greiðslugetu A, enda leiði brot gegn samkomulaginu ekki sjálfkrafa til ógildingar ábyrgðar.

Varnaraðili telur auk framangreinds kröfu sóknaraðila um ógildingu framangreindrar sjálfskuldarábyrgðar falla niður vegna tómlætis af hennar hálfu. Sóknaraðili hafi ritað undir áðurnefnt skuldabréf 25. júní 2007 og hafi fyrst verið gerðar athugasemdir við ábyrgðina með bréfi sóknaraðila í júní 2013 eða sex árum eftir að sóknaraðili hafi gengist í umrædda ábyrgð. Þá hafi sóknaraðili mótttekið bréf frá varnaraðila, dags. 2. júní 2008, 30. júní 2008, 31. júní 2008, 29. ágúst 2008, 30. september 2008, 31. október 2008, 3. desember 2008, 6. janúar 2009, 9. febrúar 2009, 2. mars 2009, 29. maí 2009, 1. júní 2009, 30. júní 2009 og 3. júlí 2009 þar sem henni hafi verið tilkynnt um vanskil vegna umrædds skuldabréfs, án þess að gera athugasemdir við ábyrgð sína, meintan skort á greiðslumati eða öðru sem hún hafi talið að leitt gæti til þess að ábyrgð hennar væri niður fallin. Enn fremur hafi sóknaraðili mótttekið bréf frá varnaraðila, dags. 18. febrúar 2010, 1. janúar 2011, 1. janúar 2012 og 5. janúar 2013 með yfirliti yfir ábyrgðir á skuldum annarra þar sem framangreind sjálfskuldarábyrgð hafi verið tiltekin. Engar athugasemdir hafi verið gerðar af hálfu sóknaraðila í kjölfarið. Varnaraðili vísar framangreindu til stuðnings til dóms Hæstaréttar í máli nr. 575/2012.

Varnaraðili byggir á því að sönnunarbyrði um að skuldbinding sóknaraðila sé eða ógild hvíli á sóknaraðila. Sóknaraðili hafi ekki sýnt fram á að ósanngjarnt sé af hálfu varnaraðila að bera fyrir sig ábyrgð hennar samkvæmt skuldabréfinu, hvað þá að önnur skilyrði 36. gr. laga nr. 7/1936 séu uppfyllt. Þegar sóknaraðili hafi undirritað umrætt skuldabréf sem sjálfskuldarábyrgðaraðili hafi falist í því loforð sem skuldbindi sóknaraðila að lögum til að tryggja efndir samkvæmt skuldabréfinu. Að því virtu og þegar framangreind atriði séu metin heildstætt verði ekki talið að sóknaraðili hafi sýnt fram á að fyrir hendi séu forsendur til að víkja til hliðar ábyrgðarskuldbindingu hennar á grundvelli 36. gr. laga nr. 7/1936.

Varðandi skuldabréf nr. Y vísar varnaraðili til þess að samkomulag um notkun sjálfskuldarábyrgða hafi ekki verið í gildi á útgáfudegi skuldabréfsins enda hafi það fyrst verið samþykkt árið 1998. Hafi varnaraðila því ekki verið skylt að greiðslumeta A, þegar sóknaraðili hafi gengist í umrædda ábyrgð. Það sé því mat bankans að sjálfskuldarábyrgð sóknaraðila á umræddu skuldabréfi sé gild.

Varnaraðili bendir á að sóknaraðili reisi ógildingarkröfu á 36. gr. laga nr. 7/1936. Varnaraðili hafnar því að skilyrðum 36. gr. laga nr. 7/1936 sé fullnægt í málinu og telur að sóknaraðili hafi ekki sýnt fram á að fyrir hendi séu forsendur til að víkja ábyrgðinni til hliðar, enda hafi ekki hvílt skylda á bankanum á framangreindu tímamarki til að greiðslumeta útgefanda skuldabréfsins. Varnaraðili bendir jafnframt á að fyrir liggi undirritun sóknaraðila á skjal merkt „Yfirlýsing“, dags. 8. mars 2005, þar sem sjálfskuldarábyrgð sóknaraðila á skuldabréfi nr. Y sé m.a. tilgreind. Í yfirlýsingunni komi fram að sóknaraðila sé kunnugt um tvísýna fjárhagsstöðu skuldara og að hún standist ekki greiðslumat. Jafnframt komi fram að hún hafi kynnt sér efni bæklinga um persónuábyrgðir þriðja aðila. Þá lýsi hún því yfir að hún geti ekki borið það fyrir sig gagnvart bankanum að skuldari hafi ekki staðist greiðslumat komi til þess að ábyrgðin verði virk og skuldin innheimt hjá henni. Varnaraðili bendir enn fremur á að sóknaraðili sé lögfræðingur og búi því yfir menntun og þekkingu á því sviði sem hér um ræði. Sóknaraðili geti því ekki með trúverðugum hætti haldið því fram að henni hafi ekki verið ljós sú áhætta sem hún hafi tekið með því að gangast í ábyrgðina, sbr. til hliðsjónar dóm Hæstaréttar í máli nr. 116/2010.

Framangreindu til viðbótar telur varnaraðili kröfu sóknaraðila um ógildingu framangreindrar ábyrgðaryfirlýsingar falla niður vegna tómlætis af hennar hálfu. Sóknaraðili hafi ritað undir áður nefnt skuldabréf 30. ágúst 1996 og hafi fyrst verið gerðar athugasemdir við ábyrgðina með bréfi sóknaraðila í júní 2013 eða tæpum sautján árum eftir að sóknaraðili hafi gengist í umrædda ábyrgð. Þá hafi sóknaraðili ritað undir skilmálabreytingar á skuldabréfinu 24. júlí 1998, 2. febrúar 1999, 16. júlí 1999, 7. mars 2004, 7. janúar 2007 og 4. nóvember 2007, án þess að gera athugasemdir við ábyrgð sína, meintan skort á greiðslumati eða öðru sem hún taldi að leitt gæti til þess að ábyrgð hennar væri niður fallin. Enn fremur hafi sóknaraðili mótttekið bréf frá varnaraðila, dags. 6. júní 2008, 30. júní 2008, 31. júlí 2008, 29. ágúst 2008, 30. september 2008, 31. október 2008, 3. desember 2008, 6. janúar 2009, 9. febrúar 2009, 2. mars 2009, 29. maí 2009, 1. júní 2009, 30. júní 2009, 1. september 2009, 7. september 2009, 1. október 2009, 7. október 2009, 30. október 2009 og 6. nóvember 2009, þar sem henni var tilkynnt um vanskil vegna umrædds skuldabréfs. Þá hafi sóknaraðili mótttekið bréf frá varnaraðila, dags. 18. febrúar 2010, 1. janúar 2011, 1. janúar 2012 og 5. janúar 2013, með yfirliti yfir ábyrgðir á skuldum annarra þar sem sjálfskuldarábyrgð á framangreindu skuldabréfi hafi verið tiltekin. Engar athugasemdir hafi verið gerðar af hálfu sóknaraðila í kjölfarið. Varnaraðili vísi framangreindu til stuðnings til dóms Hæstaréttar í máli nr. 575/2012.

Með vísan til alls framangreinds telur varnaraðili sjálfskuldarábyrgð þá sem sóknaraðili hafi gengist í til tryggingar á framangreindu skuldabréfi gilda og beri því að hafna kröfu sóknaraðila.

V.

Niðurstaða.

Ágreiningur aðila lýtur að gildi sjálfskuldarábyrgða sóknaraðila á skuldabréfum nr. K og Y, útgefnum af A til varnaraðila.

Verður í upphafi fjallað um sjálfskuldarábyrgð sóknaraðila á skuldabréfi nr. K.

Samkomulag um notkun ábyrgða á skuldum einstaklinga, dags. 1. nóvember 2001, er undirritað af Samtökum banka og verðbréfafyrirtækja f.h. aðildarfélaga sinna. Varnaraðili var eitt þessara aðildarfélaga og leiðir varnaraðili í máli þessu rétt sinn frá því félagi. Varnaraðili bar að fullnægja þeim skyldum sem á honum hvíldu samkvæmt samkomulaginu, sbr. dóm Hæstaréttar í máli nr. 169/2012.

Umrætt samkomulag tekur m.a. til þess þegar einstaklingur gengst í sjálfskuldarábyrgð, sbr. 2. gr. samkomulagsins. Samkvæmt 3. gr. samkomulagsins er fjármálafyrirtæki skylt að meta greiðslugetu greiðanda nema ábyrgðarmaður óski sérstaklega eftir því með skriflegum hætti að svo verði ekki gert. Fjármálafyrirtæki er þó ávallt skylt að meta greiðslugetu skuldara þegar ábyrgð ábyrgðarmanns á skuldum viðkomandi skuldara nemur meira en kr. 1.000.000. Samkvæmt 3. mgr. 4. gr. samkomulagsins skal tryggt að ábyrgðarmaður geti kynnt sér niðurstöðu greiðslumats áður en hann gengst í ábyrgðina, enda liggi fyrir að greiðandi hafi samþykkt það. Bendi niðurstaða greiðslumats til þess að greiðandi geti ekki efnt skuldbindingar sínar, en ábyrgðarmaður óskar eftir að lán verði veitt engu að síður, skal hann staðfesta það skriflega.

Óumdeilt er að varnaraðili framkvæmdi ekki mat á greiðslugetu A, útgefanda skuldabréfs nr. K við útgáfu þess. Samkvæmt 3. mgr. 3. gr. samkomulags um notkun ábyrgða á skuldum einstaklinga var varnaraðili skylt að meta greiðslugetu A. Verður varnaraðili að bera hallann af því að slíkt greiðslumat fór ekki fram og þar með hver niðurstaða þess hefði orðið og hvort sóknaraðili hefði eftir sem áður gengist í ábyrgð fyrir A eftir að hafa kynnt sér matið.

Við mat á því hvort víkja eigi sjálfskuldarábyrgð sóknaraðila á skuldabréfi nr. K til hliðar með vísan til 36. gr. laga nr. 7/1936 um samningsgerð, umboð og ógilda löggæringa verður að líta til þess að skuldabréfi nr. K var varið til uppgreiðslu á skuldabréfum sem sóknaraðili var þegar í ábyrgð fyrir, þ.e. skuldabréfum nr. L, M, N, P, S og T. Verður því að kanna gildi þeirra ábyrgða.

Verður fyrst vikið að sjálfskuldarábyrgð sóknaraðila á skuldabréfi nr. L.

Samkomulag um notkun sjálfskuldarábyrgða, dags. 27. janúar 1998, hafði verið undirritað af Sambandi íslenskra viðskiptabanka og tekið gildi við undirritun skuldabréfs nr. L. Gildistöku ákvæðis lokamálsliðar 3. gr. samkomulagsins um skyldu til að kynna niðurstöðu greiðslumats hafði að vísu verið frestað, en það ákvæði hefur ekki þýðingu fyrir þessa úrlausn. Samkvæmt 3. gr. samkomulagsins bar fjármálafyrirtæki að meta greiðslugetu greiðanda væri sjálfskuldarábyrgð sett til tryggingar fjárhagslegri skuldbindingu, óskaði ábyrgðarmaður eftir því áður en hann gekkst í ábyrgð. Fjármálafyrirtæki var þó skylt að greiðslumeta greiðanda þegar óskað var sjálfskuldarábyrgðar til tryggingar fjárhagslegri skuldbindingu sem nam meira en einni milljón króna. Ekki liggur fyrir að varnaraðili hafi framkvæmt mat á greiðslugetu útgefanda skuldabréfs nr. L. Sóknaraðili staðfesti þó að hafa kynnt sér mat bankans á greiðslugetu greiðanda. Sóknaraðili óskaði jafnframt eftir að ekki yrði framkvæmt mat á greiðslugetu greiðanda.

Þrátt fyrir að ekki liggi fyrir gögn um greiðslumat, en rúm 16 ár eru síðan sóknaraðili gekkst í ábyrgðina, verður í ljósi þess að sóknaraðili staðfestir að hafa kynnt sér það að miða við að greiðslumat hafi farið fram og það verið kynnt sóknaraðila. Þá var ábyrgð sú sem sóknaraðili gekkst í til tryggingar fjárhagslegri skuldbindingu sem nam ekki meira en milljón króna, sbr. 2. mgr. 3. gr. samkomulagsins, og sóknaraðili óskaði eftir að greiðslumat færi ekki fram. Var varnaraðili því ekki skylt að framkvæma greiðslumat. Var ábyrgð sóknaraðila á skuldabréfi nr. L með vísan til framangreinds því gild.

Verður því næst vikið að ábyrgð sóknaraðila á skuldabréfi nr. M.

Við útgáfu skuldabréfsins var í gildi samkomulag um notkun sjálfskuldarábyrgða, dags. 27. janúar 1998. Óumdeilt er að varnaraðili framkvæmdi

ekki mat á greiðslugetu útgefanda skuldabréfsins. Samkvæmt 3. gr. samkomulagsins var varnaraðila skylt að framkvæma mat á greiðslugetu útgefanda skuldabréfsins. Verður varnaraðili að bera hallann af því að slíkt greiðslumat fór ekki fram og þar með hver niðurstaða þess hefði orðið og hvort sóknaraðili hefði eftir sem áður gengist í ábyrgð fyrir A eftir að hafa kynnt sér matið. Yfirlýsingar, dags. 15. nóvember 2002 og 8. mars 2005, fá ekki breytt þessari niðurstöðu enda var sóknaraðili þá þegar í ábyrgð fyrir skuldabréfinu og var ekki gefinn kostur á að falla frá ábyrgðinni við undirritun yfirlýsinganna.

Með vísan til framangreinds hefðu verið fyrir hendi forsendur til að víkja til hliðar sjálfskuldarábyrgð sóknaraðila á skuldabréfi nr. M, með vísan til 36. gr. laga nr. 7/1936 um samningsgerð, umboð og ógilda löggerninga.

Verður þessu þessu næst vikið að ábyrgð sóknaraðila á skuldabréfi nr. N.

Við útgáfu umrædds skuldabréfs 30. janúar 2002 hafði samkomulag um notkun ábyrgða á skuldum einstaklinga frá 1. nóvember 2001 tekið gildi. Óumdeilt er að varnaraðili framkvæmdi ekki mat á greiðslugetu útgefanda, A, við útgáfu skuldabréfsins. Samkvæmt 3. mgr. 3. gr. samkomulagsins var varnaraðila skylt að meta greiðslugetu A. Verður varnaraðili að bera hallann af því að slíkt greiðslumat fór ekki fram og þar með hver niðurstaða þess hefði orðið og hvort sóknaraðili hefði eftir sem áður gengist í ábyrgð fyrir A eftir að hafa kynnt sér matið. Yfirlýsingar, dags. 15. nóvember 2002 og 8. mars 2005, fá ekki breytt þessari niðurstöðu enda var sóknaraðili þá þegar í ábyrgð fyrir skuldabréfinu og var ekki gefinn kostur á að falla frá ábyrgðinni við undirritun yfirlýsinganna.

Með vísan til framangreinds hefðu verið fyrir hendi forsendur til að víkja til hliðar sjálfskuldarábyrgð sóknaraðila á skuldabréfi nr. N, með vísan til 36. gr. laga nr. 7/1936 um samningsgerð, umboð og ógilda löggerninga.

Næst verður vikið að ábyrgð sóknaraðila á skuldabréfi nr. P.

Við útgáfu umrædds skuldabréfs 15. nóvember 2002 var samkomulag um notkun ábyrgða á skuldum einstaklinga í gildi. Óumdeilt er að varnaraðili framkvæmdi ekki mat á greiðslugetu útgefanda, A, við útgáfu umrædds skuldabréfs. Samkvæmt 3. mgr. 3. gr. samkomulagsins var varnaraðila skylt að meta greiðslugetu A. Verður varnaraðili að bera hallann af því að slíkt greiðslumat fór ekki fram og þar með hver niðurstaða þess hefði orðið og hvort sóknaraðili hefði eftir sem áður gengist í ábyrgð fyrir A eftir að hafa kynnt sér matið. Við mat á því hvort víkja eigi sjálfskuldarábyrgð sóknaraðila á skuldabréfi nr. K til hliðar með vísan til 36. gr. laga nr. 7/1936 um samningsgerð, umboð og ógilda löggerninga verður að líta fyrst til þess að skuldabréfi nr. P var varið til uppgreiðslu á víxli nr. O, sem sóknaraðili var ábekingur á. Liggur ekki annað fyrir en að ábyrgð sóknaraðila skv. víxlinum hafi verið gild. Jafnframt vísast til þess sem að neðan greinir (í umfjöllun um skuldabréf nr. 150035) um þýðingu þeirrar yfirlýsingar sem sóknaraðili gaf á útgáfudegi skuldabréfsins þann 15. nóvember 2002.

Í ljósi framangreinds og með vísan til 36. gr. laga nr. 7/1936 var ábyrgð sóknaraðila á skuldabréfi nr. P gild frá upphafi og hefðu því ekki verið fyrir hendi forsendur til að víkja ábyrgðinni til hliðar.

Verður þessu næst vikið að gildi sjálfskuldarábyrgðar sóknaraðila á skuldabréfi nr. S.

Samkomulag um notkun ábyrgða á skuldum einstaklinga gildi þegar sóknaraðila tókst á hendur umrædda ábyrgð. Óumdeilt er að varnaraðili framkvæmdi ekki mat á greiðslugetu útgefanda skuldabréfsins, A, og að það verklag var ekki í samræmi við ákvæði samkomulagsins. Af fyrri úrskurðum úrskurðarnefndar um viðskipti við fjármálafyrirtæki t.d. nr. 91/2011 og 115/2011 og dómafordæmum má hins vegar draga þá afdráttarlausu ályktun að vanhöld á því að framkvæma greiðslumat leiði ekki fyrirvaralaust til þess að ábyrgðarskuldbinding falli niður. Verður hér mjög að líta til 36. gr. laga nr. 7/1936 um samningsgerð, umboð og ógilda löggæringa og sanngirnissjónarmiða.

Í samræmi við þann tilgang samkomulagsins að draga úr vægi ábyrgðarskuldbindinga verður að gera greinarmun á því annars vegar þegar fjármálafyrirtæki leitast við að fara á svig við efni þess með því t.d. að útbúa yfirlýsingar í stöðluðum lánsskjölum um að í ábyrgð sé gengist þrátt fyrir vitneskju um getuleysi skuldara til greiðslu og hins vegar tilvikum þar sem ábyrgðarmenn gefa sérstakar yfirlýsingar um að þeim sé kunnugt um bága stöðu skuldara og að hann standist ekki greiðslumat, lýsa vilja sínum til að gangast í ábyrgðina samt sem áður og afsala sér öllum rétti til að byggja rétt á því að greiðslumat hafi ekki farið fram. Sóknaraðili undirritaði slíka yfirlýsingu samhliða því sem hann gekkst í ábyrgð fyrir skuldabréfinu og verður að hafna því að ábyrgðinni verði vikið til hliðar á grundvelli samkomulagsins, sbr. 36. gr. laga nr. 7/1936 um samningsgerð, umboð og ógilda löggæringa, sbr. úrskurð úrskurðarnefndar um viðskipti við fjármálafyrirtæki nr. 132/2012.

Í ljósi alls framangreinds hefðu ekki verið fyrir hendi forsendur til að ógilda sjálfsskuldarábyrgð sóknaraðila á skuldabréfi nr. S. Var umrædd ábyrgð því gild.

Þá verður fjallað um ábyrgð sóknaraðila á skuldabréfi nr. T.

Við útgáfu skuldabréfsins 7. mars 2004 var í gildi samkomulag um notkun ábyrgða á skuldum einstaklinga frá 1. nóvember 2001. Óumdeilt er að varnaraðili framkvæmdi ekki mat á greiðslugetu útgefanda skuldabréfsins, A, og að það verklag var ekki í samræmi við ákvæði samkomulagsins. Af fyrri úrskurðum úrskurðarnefndar um viðskipti við fjármálafyrirtæki t.d. nr. 91/2011 og 115/2011 og dómafordæmum má hins vegar draga þá afdráttarlausu ályktun að vanhöld á því að framkvæma greiðslumat leiði ekki fyrirvaralaust til þess að ábyrgðarskuldbinding falli niður. Verður hér mjög að líta til 36. gr. laga nr. 7/1936 um samningsgerð, umboð og ógilda löggæringa og sanngirnissjónarmiða.

Í samræmi við þann tilgang samkomulagsins að draga úr vægi ábyrgðarskuldbindinga verður að gera greinarmun á því annars vegar þegar fjármálafyrirtæki leitast við að fara á svig við efni þess með því t.d. að útbúa yfirlýsingar í stöðluðum lánsskjölum um að í ábyrgð sé gengist þrátt fyrir vitneskju um getuleysi skuldara til greiðslu og hins vegar tilvikum þar sem ábyrgðarmenn gefa sérstakar yfirlýsingar um að þeim sé kunnugt um bága stöðu skuldara og að hann standist ekki greiðslumat, lýsa vilja sínum til að gangast í ábyrgðina samt sem áður og afsala sér öllum rétti til að byggja rétt á því að greiðslumat hafi ekki farið fram. Sóknaraðili undirritaði slíka yfirlýsingu samhliða því sem hann gekkst í ábyrgð fyrir skuldabréfinu og verður að hafna því að ábyrgðinni verði vikið til hliðar á grundvelli samkomulagsins, sbr. 36. gr. laga nr. 7/1936 um samningsgerð, umboð og ógilda löggæringa, sbr. úrskurð úrskurðarnefndar um viðskipti við fjármálafyrirtæki nr. 132/2012.

Í ljósi alls framangreinds hefðu ekki verið fyrir hendi forsendur til að ógilda sjálfskuldarábyrgð sóknaraðila á skuldabréfi nr. T. Var umrædd ábyrgð því gild.

Með vísan til framangreindra niðurstaðna varðandi gildi sjálfskuldarábyrgða sóknaraðila á þeim skuldabréfum sem skuldabréfi nr. K var varið til uppgreiðslu á og 36. gr. laga nr. 7/1936 verður að telja að rétt sé að ógilda sjálfskuldarábyrgð sóknaraðila á skuldabréfi nr. K, að því leyti sem fjárhæð skuldabréfsins var umfram stöðu skuldabréfa nr. L, P, S og T, miðað við 25. júní 2007.

Þessari niðurstöðu færi ekki hagg að varnaraðili hafi í samningi A um greiðsluaðlögun samþykkt algjöra eftirgjöf á samningskröfum. Það leiðir af eðli samninga um ábyrgðir að þeir hafa almennt aðeins þýðingu að aðalskuldari standi ekki við skuldbindingu sína. Það leiðir því ekki til niðurfalls ábyrgðar að skuldari reynist ófær um að standa við skuldbindingar sínar. Samningur um greiðsluaðlögun byggir á þeirri forsendu að sýnt sé fram á að skuldari sé ófær um að standa við skuldbindingar sínar. Hann hefur því ekki þau áhrif að ábyrgð sóknaraðila falli niður í máli þessu, sbr. úrskurð úrskurðarnefndar um viðskipti við fjármálafyrirtæki nr. 74/2013.

Verður því næst vikið að sjálfskuldarábyrgð sóknaraðila á skuldabréfi nr. Y.

Þegar skuldabréf nr. Y var gefið út, þann 30. ágúst 1996 hafði samkomulag um notkun sjálfskuldarábyrgða, dags. 27. janúar 1998, ekki tekið gildi og ekki heldur samkomulag um notkun ábyrgða á skuldum einstaklinga, dags. 1. nóvember 2001. Var varnaraðila því ekki skylt að meta greiðslugetu útgefanda þess, sbr. t.d. úrskurð úrskurðarnefndar um viðskipti við fjármálafyrirtæki nr. 44/2014. Hefur sóknaraðila ekki tekist að sanna að gilt hafi óskráð venja um að greiðslumat skyldi framkvæmt við útgáfu skuldabréfs, þannig að ósanngjarnt væri fyrir varnaraðila að halda ábyrgðinni upp á sóknaraðila, sbr. 36. gr. laga nr. 7/1936.

Í ljósi framangreinds er kröfu sóknaraðila um ógildi sjálfskuldarábyrgðar hennar á skuldabréfi nr. Y hafnað.

Ú r s k u r ð a r o r ð:

Sjálfskuldarábyrgð sóknaraðila, á skuldabréfi nr. K er ógild, að því leyti sem fjárhæð skuldabréfsins var umfram stöðu skuldabréfa nr. L, P, S og T, miðað við 25. júní 2007.

Kröfu sóknaraðila um ógildi sjálfskuldarábyrgðar hennar á skuldabréfi nr. Y er hafnað.

Reykjavík, 5. desember 2014.

Haukur Guðmundsson

Geir Arnar Marelsson

Jóhann Tómas Sigurðsson

Hildigunnur Hafsteinsdóttir

Oddur Ólason